

CZU: 347.933:340.5

DIMENSIUNEA JURIDICO-CIVILĂ A CONVERSIUNII. ASPECTE DE DREPT COMPARAT

Mariana ȘARGAROVȘCHI

Universitatea de Stat din Moldova

Prezentul demers științific este consacrat unor probleme ce țin de clarificarea conceptului de natură juridică a conversiunii. Se menționează că această ipotetică instituție juridică nu este analizată în mod uniform de către doctrina statelor lumii, dar nici nu are o prezentare precisă în legislațiile diferitor state. Mai mult, există sisteme de drept care nu o consacră expres ori tacit. În această ordine de idei, accentul s-a plasat pe necesitatea de „vindecare” juridică a actelor lovite de nulitate absolută, în special aducându-se ca exemplu soluțiile optime identificate de către legiuitori și doctrinari privind aplicarea acestei construcții juridice. Se demonstrează că este importantă, deși extrem de dificilă, implementarea acestui mecanism juridic la stadiul actual al formatului normativ național, atât timp cât natura juridică a conversiunii rămâne incertă. Drept un imperativ al cercetării științifice se impune necesitatea de coagulare a tuturor viziunilor privind natura juridică a conversiunii, în vederea obținerii unei optici uniforme. Se demonstrează multipolaritatea naturii juridice a conversiunii, privită uneori ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate, alterori ca excepție de la principiul *quod nullum est, nullum producit effectum* ori ca modalitate de înlăturare a efectelor nulității actului juridic civil, fie ca principiu care înlătura regula *quod nullum est, nullum producit effectum* ori ca principiu care menține efectele actului lovit de nulitate. Acestea rămân a fi doar câteva dintre soluțiile date de doctrină, care nu s-a focusat cu precădere pe acest segment fragil. Se menționează că legea civilă a Republicii Moldova nu acoperă reglementarea juridică a conversiunii, deși anumite deducții pot fi efectuate. Se demonstrează că conversiunea are o importanță remarcabilă într-un sistem de drept și că introducerea unor reglementări legale exprese nu reprezintă doar un exercițiu intelectual, dar și o necesitate juridică.

Cuvinte-cheie: *conversiune, natură juridică, aspecte de drept comparat, modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate, cauză de nulitate, tehnică juridică, nulitate absolută, act juridic de drept civil, efectele nulității actului juridic civil, excepție de la principiul quod nullum est, nullum producit effectum, înlăturarea nulității actului juridic civil, modalitate de înlăturare a efectelor nulității actului juridic civil, act juridic civil valabil.*

THE CIVIL LEGAL DIMENSION OF THE CONVERSION. COMPARATIVE LAW

This scientific research is devoted to issues related to the clarification of the legal concept of conversion. It has been mentioned that this hypothetical legal institution is not uniformly analyzed by the doctrine of the states of the world, nor does it have a precise presentation in the laws of different states. Moreover, there are systems of law that do not expressly or tacitly consecrate it. In this context, emphasis was placed on the need for legal "healing" of acts of absolute nullity, in particular by exemplifying the optimal solutions identified by legislators and doctrines regarding the application of this legal construction. It has been demonstrated that it is important, although extremely difficult, to implement this legal mechanism at the current state of the national regulatory format, as long as the legal nature of the conversion remains uncertain. An imperative of scientific research has placed the need to coagulate all the views on the legal nature of conversion in order to obtain a uniform optician. It has been shown the multipolarity of the legal nature of conversion, which is sometimes seen as a way of redressing the causes of nullity, as well as exceptions to the principle of *nullum est, nullum producit effectum*, or as a way of removing the effects of the nullity of the civil legal act, or a principle that removes the rule *quod nullum est, nullum producit effectum*, and these remain only a few of the solutions given by the doctrine, which was not particularly focused on this fragile segment. It was mentioned that the civil law of the Republic of Moldova does not cover the juridical regulation of the conversion, although certain deductions can be made, as it was stated in the present scientific research. It has been shown that conversion has a remarkable importance in a legal system and that the introduction of explicit legal regulations is not only an intellectual exercise but also a legal necessity.

Keywords: *conversion, legal nature, comparative law issues, way of redressing the causes of nullity, cause of nullity, legal technique, absolute nullity, legal act of civil law, the effects of the nullity of the civil legal act, exception to the principle quod nullum est, nullum producit effectum, the nullity of the civil legal act, way of removing the effects of the invalidity of the civil legal act, valid civil law act.*

Introducere

Conversiunea, considerată drept un soi de consecință a nulității actului juridic civil, este abordată și văzută multipolar, în dependență de tradiția juridică a diferitor țări. Acest lucru nu face decât să accentueze importanța

studiilor în domeniu, în vedere decodificării fațetei general acceptabile și plauzibile, prin construcția unui consens de viziuni.

În doctrina franceză s-a arătat că, „aparent, nulitatea este o consecință logică: contractul, nefiind regulat încheiat, nu ar trebui să producă niciun efect” [1, p.354]; „având în vedere gravitatea sacțiunii nulității și scopul pentru care o atare sancțiune intervine, legiuitorul român, ca și exemplul, a reglementat, în cuprinsul art.1260 NCC, conversiunea contractului nul” [2, p.18]. Aceleași accepțiuni sunt expuse și de mulți alți autori de legi din diferite sisteme de drept, fapt ce denotă, în mod repetat, necesitatea conversiunii în cadrul relațiilor juridico-civile.

Generalmente vorbind, prin adăugarea unui argument în plus, părțile unui act juridic civil infestat de o cauză de nulitate ar fi îndreptățite juridic să aibă varianta de a repara, media temporar actul juridic, încercând să-l înlocuiască cu unul valid (**refacerea** operațiunii juridice) sau să-l valorifice pe cel vechi într-o manieră legală (**confirmarea** actului juridic sau **conversiunea** acestuia). Acest lucru ar asigura evitarea relațiilor ostile între subiecții de drept, evitarea consumului irațional de timp și resurse materiale, promovarea principiilor supreme ale dreptului civil: libertatea contractuală, doar *libertas est potestas faciendi id quod jure licet* (libertatea înseamnă să poți face ceea ce îți permite legea), supremația voinței părților și ar cataliza circuitul civil.

Rezultate și discuții

Cert este că conversiunea este aplicabilă în raport doar cu un act nul, nu și cu unul inexistent, ori un act nul este calificat negativmente, iar conversiunea este efectul pozitiv al unui act juridic calificat negativ: „Actul nul ar fi un act calificat negativmente, în timp ce actul inexistent nu ar fi susceptibil de nicio calificare. Ar fi un act incalificat și/sau incalificabil. Calificarea negativă nu exclude ipoteza ca actul să producă efecte, fie de natură negativă (de ex., acțiunea în nulitate) sau pozitivă (conversiunea), incalificarea actului (inexistent) n-ar produce însă niciun efect (n-ar privi astfel de efecte)” [3, p.11].

„Problemă, excepție, regulă sau chiar principiu, sunt calificările care, îndeobște, s-au dat conversiunii actului juridic în literatura noastră de specialitate” [4, p.278].

Teoria conversiunii a fost, de fapt, elaborată de doctrina germană din secolul XIX și apoi consacrată în art.140 din Codul civil german (BCB) [5, p.1169].

Astfel, conversiunea, ca operațiune juridică, nu a fost cunoscută în dreptul roman, unde sancțiunea nulității era înțeleasă într-o manieră simplistă și rigidă, caracteristică formalismului dreptului roman. Prin efectul nulității, actul juridic era total și iremediabil lipsit de orice efecte, potrivit principiului *nihil actum est, nullum est negotio* [6, p.438].

Cum s-a menționat mai sus, teoria conversiunii a fost elaborată mult mai târziu, de către juriștii germani [5, p.1169], în procesul de codificare care a precedat adoptării Codului civil german din anul 1896 (în vigoare de la 1 ianuarie 1900). Practic, conceptul conversiunii a fost introdus în știința juridică de către Școala germană de drept, în perioada în care s-a născut și teoria organicistă a nulităților.

Primul cod civil modern care a consacrat expres figura juridică a conversiunii a fost Codul civil german (Bürgerliches Gesetzbuch – BGB) din anul 1896. În această lege, conversiunea este denumită „reinterpretare” („Umdeutung”) și este reglementată la art.140, potrivit căruia dacă un act juridic nevalabil îndeplinește condițiile unui alt act juridic, atunci acesta din urmă este socotit încheiat, dacă se poate presupune că acest lucru s-ar fi dorit dacă s-ar fi cunoscut nulitatea.

Astfel la art.140 din Codul civil german [7] se prevede: „Când un act juridic nul îndeplinește condițiile cerute de un alt act juridic, acesta din urmă este valabil dacă se poate considera (admite) că, nulitatea fiind cunoscută, această validitate ar fi fost dorită (acceptată)”.

După modelul Codului civil german, instituția conversiunii a fost ulterior reglementată și în Codul civil italian din 1942.

Potrivit art.1424 din Codul civil italian [8] (cu titlul marginal „Conversiunea contractului nul”), contractul nul poate produce efectele unui contract diferit, ale cărui condiții de fond și formă le întrunește, dacă, având în vedere scopul urmărit de părți, trebuie să se considere că ele ar fi dorit aceasta dacă ar fi cunoscut nulitatea.

O prevedere similară se regăsește în Codul civil ungar din 1959. La art.234 alin.2 se prevede că dacă un contract anulat îndeplinește condițiile de validitate ale altui contract, acesta din urmă va fi socotit ca valabil încheiat, cu excepția cazului în care este în contradicție cu intenția prezumată a părților.

Codul civil francez nu cuprinde vreo dispoziție generală privitoare la conversiune, însuși termenul nefiind utilizat în Cod. În pofida absenței unor dispoziții generale exprese cu privire la instituția conversiunii, sistemul

de drept francez și sistemele de drept francofone admit aplicabilitatea acestei figuri juridice, fundamentate doctrinar pe ideea de protecție a voinței juridice a părților sau a părții actului juridic și, implicit, pe necesitatea de a extrage un efect util din aceasta [8, p.386].

Situația este aceeași în privința codurilor moderne inspirate din cel francez, precum Codul civil spaniol, care reglementează regimul nulităților la art.1300-1314, Codul civil al provinciei Quebec (art.1416-1424) sau Codul civil al statului nord-american Louisiana (art.2029-2035). Toate aceste coduri conțin, însă, regula de interpretare „*actus interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat*”, invocată, cel mai adesea, drept temei al conversiunii (art.1157 din Codul civil francez, art.1284 din Codul civil spaniol, art.1428 din Codul civil al provinciei Quebec, art.2049 din Codul civil al statului Louisiana). De asemenea, art.5:106 din Principiile dreptului european al contractelor (1999) prevede aceeași regulă de interpretare a contractelor, fără să conțină, însă, vreo dispoziție expresă cu privire la conversiune.

Remarcabil este însă faptul că unele coduri moderne, precum Codul elvețian al obligațiilor, nu cuprind nici dispoziții privitoare la conversiune și nici regula de interpretare menționată.

Conform legislațiilor trasate mai sus, conversiunea ar constitui o regulă de interpretare a actului juridic civil. Din optica noastră conversiunea e ceva mai mult decât o interpretare, este o operațiune juridică care implică și modificări ale conținutului raportului juridico-civil, nu doar o explicație a acestuia. Mai mult, interpretarea poate fi aplicabilă unor acte juridice valabile; ori, care ar mai fi rațiunea și finalitatea juridică în cazul interpretării unui act nul, a unui act al cărui scop avut la momentul încheierii sale nu mai poate fi atins?! Conversiunea rezolvă problema unui act juridic lovit de nulitate, chiar și absolută, încercând măcar în parte să satisfacă voința reală a părților contractante ale actului juridic infestat de o cauză de nulitate.

Pe lângă cele menționate, în literatura juridică franceză conversiunii i se oferă un sens larg, acoperind, practic, orice transformare survenită în structura unui raport juridic. S-a afirmat, în acest context, că termenul *conversiune* desemnează o tehnică juridică ce marchează trecerea de la o situație juridică la alta, precum transformarea separației de corp în divorț, sau de la un act juridic la altul, sugerându-se că o conversiune în sens larg poate surveni și ca urmare a novației [9, p.386].

În mod justificat, s-a spus că noțiunea de conversiune ar trebui să fie rezervată figurii juridice operante în materia efectelor nulității actului juridic civil, sensul larg amintit neprezentând utilitate, întrucât „*nu ar face altceva decât să susțină construcția unei forme comune, conversiunea, pentru un fond nedefinit*” [10, p.113]. În acest sens, în doctrina franceză [5, p.1169] conversiunea este abordată, cu prioritate, în contextul nulității actului juridic, fiind, de regulă, denumită și conversiune prin reducere (reducere) [9, p.416]. Datorită funcției sale salvatoare, un act juridic nul – sugestiv denumit, uneori, **actul major**, dar care îndeplinește cerințele de validitate prevăzute pentru un alt act juridic, producând un rezultat asemănător și conform intenției părților – denumit, la rândul lui, **actul minor** [5, p.1169], este, în această măsură, valid. Așadar, în cele din urmă, rostul conversiunii, asemenea celui al nulității parțiale, este acela de a salva ceea ce poate fi salvat dintr-un act juridic nul. De aceea s-a și spus că, în cadrul teoriei nulităților, noțiunea de conversiune „este pe plan calitativ ceea ce noțiunea de nulitate parțială este pe plan cantitativ” [9, p.417].

Concepția „conversiunii prin reducere” (conversion par reduction) [11, p.298] a fost criticată pentru faptul că operațiunea conversiunii nu presupune vreo reducere în sensul juridic propriu al noțiunii [12, p.589]. În schimb, a fost preferată sintagma „schimbare a calificării contractului” (a actului juridic în general), așa cum se abordează și în doctrina din Republica Moldova [13], afirmându-se că această operațiune permite salvarea actului juridic de la efectele nulității totale prin „descalificarea” acestuia din tiparul (natura) preconizat de părți și prin prisma căruia actul este nevalabil, urmată de atribuirea unei noi calificări, din perspectiva căreia actul este valabil, cu condiția ca această nouă calificare să nu fie contrară voinței inițiale a părților [12, p.589].

În sistemele juridice de common law, conversiunea nu există ca atare și nici nu ar prezenta vreo utilitate de vreme ce doctrina echității admite posibilitatea judecătorului de a adapta, de a modifica stipulațiile unui contract nevalabil, astfel încât acesta să constituie un act valid. Literalmente, în sistemul de common law recursul la conversiune nu este necesar, deoarece nulitatea totală a actului juridic încheiat de părți nu exclude, ca remediu, posibilitatea părții interesate de a solicita instanței de judecată modificarea actului astfel încât acesta să apară ca valabil.

Obiectivele pe care conversiunea este chemată să le îndeplinească în dreptul continental sunt satisfăcute, în sistemul de common law, printr-o mai largă paletă de remedii juridice pe care judecătorul le poate aplica în temeiul doctrinei echității. Efectul practic este același – menținerea actului încheiat de părți într-o formă

care să corespundă cât mai bine scopurilor acestora, diferența specifică fiind aceea că, în timp ce în dreptul continental (sistemul de civil law) conversiunea este subsecventă operării nulității, fapt ce ridică probleme în privința temeiului conversiunii, în dreptul anglo-saxon (sistemul de common law) modificarea actului considerat inițial ca nevalabil este privită ca un remediu alternativ nulității, iar nu subsecvent.

În ceea ce privește Codul civil al Federației Ruse [14], acesta nu consfințește regulile cu privire la conversiune, motiv pentru care majoritatea doctrinarilor specifică necesitatea modificării legislației după modelul anglo-saxon sau cel germanic [15, p.176].

Codul civil al Ucrainei [16] de asemenea nu conține careva reglementări în domeniul conversiunii, motiv pentru care nu vom staționa la examinarea prevederilor legislative civile ale statului sus-menționat.

Alta este însă situația în Codul civil al Georgiei [17], care conține anumite modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, fără însă a destina acestora o instituție juridică separată și nominalizată. Astfel, spre exemplu, art.60 al actului juridic amintit este intitulat „Conversiunea actului juridic” și prevede: „Dacă actul juridic nul corespunde cerințelor prevăzute pentru un alt act juridic, se vor aplica acestea din urmă, dacă, aflând despre nulitatea actului, părțile doresc ca el să fie valabil”.

Noul Cod civil român [18] cuprinde două articole consacrate conversiunii. Este vorba despre art.1260 și art.1050. Primul dintre ele reglementează cu valoare de principiu conversiunea contractului nul, dispunând că: „(1) Un contract lovit de nulitate absolută va produce totuși efectele actului juridic pentru care sunt îndeplinite condițiile de fond și de formă prevăzute de lege. (2) Cu toate acestea, dispozițiile alin.(1) nu se aplică dacă intenția de a exclude aplicarea conversiunii este stipulată în contractul lovit de nulitate sau reiese, în chip neîndoielnic, din scopurile urmărite de părți la data încheierii contractului”. Cel de al doilea reglementează conversiunea formei testamentare dispunând că „un testament nul din cauza unui viciu de formă produce efecte dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru altă formă testamentară”.

În literatura de specialitate română există un consens cu privire la noțiunea conversiunii, divergențele apărând în ceea ce privește fundamentul, natura juridică, condițiile și cazurile în care operează conversiunea. Astfel, prin noțiunea de conversiune doctrina din România, care și oferă o definiție în sens restrâns, înțelege operațiunea juridică constând în considerarea unui act juridic afectat de nulitate drept un alt act juridic, ale cărui condiții de validitate, de fond și de formă sunt îndeplinite, operațiune prin care este înlăturată aplicarea regulii „*quod nullum est, nullum producit effectum*”.

În pofida faptului că definiția conversiunii în sens strict, general acceptată de către teoreticienii români, valorifică în conținutul său noțiunea de act juridic în sensul de manifestare de voință (*negotium*), există controverse cu privire la aplicabilitatea conversiunii în materia actelor instrumentale (*instrumenta probationis*). Prin urmare, se discută despre existența unei conversiuni formale, alături de conversiunea substanțială obișnuită.

Conform doctrinarilor români, rezultă clar că conversiunea nu poate exista atunci când un act juridic este parțial invalidat. În același timp, dacă a fost posibilă o anulare parțială a actului, efectele menținute sunt apte să satisfacă, într-o manieră suficientă, scopul pentru care partea sau părțile au încheiat actul juridic. În fond, nu este necesară o salvare a manifestării de voință, căci aceasta va putea produce efectele esențiale dorite de parte sau de părți. În cazul nulității parțiale nu se regăsește deci rațiunea aplicării conversiunii.

G.Beleiu [19, p.234], E.Poenaru [20, p.228], G.Tragone și E.Tragone [21, p.56] consideră conversiunea ca principiu care înlătură regula *quod nullum est, nullum producit effectum*. Recunoaștem că nici opinia acestor autori nu o împărtășim în totalitate. Dacă e să consultăm Dicționarul juridic, atunci stabilim că principiu este „element fundamental, idee, lege de bază pe care se întemeiază o teorie științifică, un sistem politic, juridic, o normă de conduită etc.” [22]. Conversiunea nu este o idee de bază pe care se întemeiază sistemul juridic; în primul rând, acest lucru nu rezultă din niciun act normativ, după cum ar fi corect; în al doilea rând, existența conversiunii depinde de întrunirea unor condiții juridice de bază, neputând opera în mod independent și singular, sau, mai clar spus, este accesoriul unui principal – nulitatea actului juridic. Atunci *quod nullum est, nullum producit effectum* este principiu?! Considerăm că nu; tocmai această construcție juridică este excepția de la principiul neretroactivității legii [23].

O.Ungureanu [24, p.138], I.Sabău-Pop și R.F. Hodoș [25, p.71] sunt de părere că conversiunea ar fi principiul care menține efectele actului lovit de nulitate. Că nu este principiu ne-am convins deja. Mai mult ca atât; de fapt, conversiunea nu menține efectele actului lovit de nulitate, pentru că un act nul își are propriile efecte, care nu trebuie menținute ca să se producă, iar predestinația primelor este în esență de a corecta cauza de nulitate și de a plasa în circuitul civil un act juridic valabil. Dacă autorii sus-citați s-au referit, de fapt, la

efectele unui act valabil, dar printr-o exprimare mai puțin precisă a rezultat semantica descrisă mai sus, totuși nu considerăm că anume aceasta este predestinația conversiunii, pentru că este clar că aceasta va produce efectele unui act valabil: ale actului convertit, nu ale actului convertibil.

Autorii G.Boroi [26,p.150], V.Stoica, N.Puşcaş și P.Truşcă [27, p.161] consideră modalitățile de îndreptare ca reguli care înlătură principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*. Și aici identificăm careva posibile lacune. Dicționarul explicativ al limbii române indică asupra faptului că regula ar fi „normă, lege pe baza căreia are loc un proces, se desfășoară o activitate sau se produce un fenomen; precept” [28]. În baza conversiunii nu se produce vreun proces concret, care ar presupune anumite etape, pentru că aceasta însăși presupune un proces, în care se implică părțile al căror act juridic a fost sancționat cu nulitatea. Să fie atunci *quod nullum est, nullum producit effectum* regula?! Nu, pentru că am stabilit că acest concept juridic este o excepție de la principiul neretroactivității legii și nu poate fi vorba despre regulă din același motiv – nu stă la baza unui proces.

Dacă e să ne referim la autoarea Rodica Peptan [29], atunci aceasta se referă la instituția modalităților de validare sau valorificare a actului juridic nul, titulatură pe care nu o considerăm extrem de reușită, deoarece, teoretic vorbind, un act juridic nul nu mai poate fi valorificat, pentru că el nu produce alte efecte decât cele ale nulității. Or, poate fi valorificat doar un act juridic valabil sau unul căruia i s-a „anulat” nulitatea.

Ș.Diaconescu, I.Reghini și P.Vasilescu [30, p.533], dar și I.Muntean [31, p.581] descriu instituția modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actelor juridice civile, cu care suntem de acord.

În cele ce urmează stabilim că cea mai potrivită natură juridică a conversiunii ar fi cea de modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate. Conversiunea este o cale, mod, metodă prin care este posibil de îndreptat o cauză de nulitate; or, prin acest procedeu juridic se atinge scopul scontat: de a valorifica un act juridic nul, printr-o manieră valabilă a sa. Nulitatea în sine nu poate fi îndreptată, în principiu, în esență se îndreaptă cauza de nulitate; or, cauza care a dus la nulitatea actului juridic se modifică în una valabilă, păstrându-se celelalte prevederi contractuale, conforme legii, pentru contractul valabil constituit, datorită unei modalități de îndreptare a cauzei de nulitate a actului juridic concret. Este de precizat că nu se are în vedere cauza actului juridic, care incumba scopul și motivul încheierii contractului, dar cauza de nulitate a actului juridic sau motivul din care un act juridic nu este valabil.

În contextul celor menționate, este necesar de a reține că accentul trebuie pus anume pe cauza de nulitate, și nu pe nulitate în sine. Nulitatea este o consecință juridică firească incontestabilă și insurmontabilă, o realitate juridică care nu poate fi răsturnată în sine. Cauza de nulitate, generatoare a invalabilității actului juridic, poate fi corectată, pentru a produce alte urmări de drept. Or, asistăm la o legătură de cauzalitate, care în lipsa cauzei de nulitate nu s-ar putea forma.

Legislația civilă a Republicii Moldova nu dedică expres vreun articol conversiunii actului juridic civil. Totuși, Codul civil al Republicii Moldova [32] recunoaște tacit necesitatea conversiunii în cadrul raporturilor juridico-civile. Exemplu în acest sens ar fi art.213 alin.(2), care prevede că „dacă una dintre părți a executat total sau parțial actul juridic pentru care se cere formă autentică, iar cealaltă parte se eschivează de la autentificarea lui notarială, instanța de judecată are dreptul, la cererea părții care a executat total sau parțial actul juridic, să îl declare valabil dacă el nu conține elemente care contravin legii. În cazul acesta, nu se cere autentificarea notarială ulterioară a actului juridic.” Sau art.1147, conform căruia „contractul de fidejusiune, pentru a fi valabil, trebuie încheiat în scris. În cazul în care fidejutorul execută obligația, viciul de formă se consideră înlăturat”; ori art.830 alin.(1), care dispune că „pentru a produce efecte, contractul care conține promisiunea de a transmite în viitor un bun trebuie încheiat în formă autentică. Nerespectarea formei nu afectează valabilitatea donației dacă promisiunea este îndeplinită, cu excepția contractelor care au ca obiect bunuri pentru a căror înstrăinare se cere formă autentică”. Referiri concrete la acțiunea de convertire se fac la art.163 alin.(3): „Obligațiunea acordă deținătorului său dreptul la dobânda promisă de emitent, iar la sfârșitul perioadei pentru care este emisă și dreptul la valoarea nominală a acesteia. Obligațiunile pot fi convertite în acțiuni”. Însă, se pare că nu se referă în contextul nulității actului juridic, așa cum s-ar atribui în cazul conceptului juridic de calificare a raporturilor contractuale, care de asemenea este reflectat doar prin optica doctrinei, nu și a legislației [13].

Codul familiei al Republicii Moldova [33] la fel nu conține reglementări exprese ce s-ar referi la conversiune, dar există un articol, care postulează totuși situațiile juridice care înlătură nulitatea căsătoriei (art.43).

Legislația muncii pentru prima dată reglementează nulitatea contractului individual de muncă (art.84 din Codul muncii [34]), în alin.(3) făcându-se careva referiri la împrejurările în care se va înlătura nulitatea: „nulitatea contractului individual de muncă poate fi înlăturată prin îndeplinirea condițiilor corespunzătoare

impuse de prezentul cod". În rest, alte prevederi legale în contextul modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil nu se identifică.

Codul de procedură civilă al Republicii Moldova [35], ca și actele normative menționate mai sus, nu cuprinde o prevedere concretă referitoare la conversiune. Totuși, putem deduce că legislația procedurală face referire la modalitatea de **refacere** a actului juridic, în vederea îndreptării cauzei de nulitate a actului juridic civil, anume – în cazul rejudecării pricinii civile. Refacerea actelor de procedură se produce prin rejudecarea cauzei, constând în înlocuirea actului de procedură viciat cu unul care să întrunească toate cerințele prevăzute de lege (art.385).

Doctrina Republicii Moldova nu s-a arătat preocupată de analiza conversiunii, probabil și din motivul neconsacrării ei legale, dar și a capacității plene a unor instituții juridice tangente (cum ar fi, de exemplu, interpretarea actelor juridice, actul juridic simulat, nulitatea parțială, novația și altele), care soluționează posibilele probleme existente pe această dimensiune la stadiul actual de evoluție a relațiilor juridico-civile.

Autorul Boca susține atât că ar fi excepții de la principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*[36] (de altfel, ca și doctrina română veche), cât și că ar fi modalități de înlăturare a efectelor nulității actului juridic civil [37, p.56]. Conform Dicționarului juridic, excepția este „o derogare de la regula generală. În conținutul actelor normative excepția trebuie să fie formulată în mod expres și este de strictă interpretare, neputând fi extinsă prin analogie la alte situații, decât cele prevăzute în text” [38]. Conversiunea nu este o derogare de la o regulă generală: *quod nullum est, nullum producit effectum*, pentru că ea nu survine în mod obligatoriu, cum se întâmplă în cazul unei excepții prevăzute expres de lege, care trebuie aplicată în mod imperativ la întrunirea tuturor condițiilor sale juridice, pentru a nu leza vreun drept protejat de buchia legii; acestea, în principiu, sunt alternative efectelor nulității actului juridic civil și se aplică la voința părților al cărui act juridic este lovit de nulitate.

Să fie conversiunea modalitate de înlăturare a efectelor nulității actului juridic civil?! Dacă efectele nulității actului juridic ar fi privite, în sens larg, ca și consecințe ale nulității unui act juridic, cum este și cert, atunci conversiunea survine ca și consecință a nulității actului juridic, doar existența lor este strict legată de contemporaneitatea unui act nevalabil. Deci, ajungem iarăși la ideea predestinației alternative a celor trei modalități de îndreptare creionate.

În fond, după cum ne-am convins, această modalitate de asanare realizează înlocuirea unui act juridic nul în totalitatea sa și nesusceptibil ca atare de a fi el însuși salvat, prin altul (act subsidiar), ale cărui condiții de validitate le îndeplinește integral.

Modalitatea de salvare fragmentară a unui act juridic nul, prin aceea că el este transformat, convertit într-altul se referă atât la operațiunea juridică, cât și la înscriș. Practic, actul convertit este un act înlocuitor, care corespunde parțial scopurilor urmărite de părți (sau parte). Din cele expuse, raționalizăm că, potrivit acestei modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate al actului juridic civil, manifestarea valabilă de voință exprimată într-un act juridic lovit de nulitate poate avea valoare de sine stătătoare. Independent de soarta actului juridic în care ea s-a manifestat inițial, aceasta explică de ce un act juridic, deși nul, poate totuși produce un alt titlu juridic, unele efecte rezultând din voința valabil exprimată în acest act.

Concluzii

✓ Dacă e să ne referim la gradul de reglementare a conversiunii, atunci stabilim că este una precară și deficitară, atât în legislația națională, cât și în cea internațională, fapt ce determină necesitatea unor modificări ale actelor normative vizate, anume prin definirea conceptelor juridice și prin prezentarea lor în ordine sistematizată. În acest sens, ne propunem să venim cu mai multe demersuri antrenate spre modificarea și completarea legislației civile în vigoare.

✓ În ce privește gradul de investigare a problemei conversiunii în perimetrul doctrinei din Republica Moldova, trebuie să remarcăm următorul aspect important. Cu toate că prezintă o relevanță incontestabilă pentru teoria și, mai ales, practica dreptului civil, totuși constatăm că instituția conversiunii nu a făcut până în prezent obiectul unui studiu doctrinar distinct și de mare anvergură în spațiul jurisprudenței autohtone. În aceste împrejurări, asistăm la o abordare științifică tangențială a problematicii privind efectele nulității în cadrul unor studii preponderent cu tentă didactică, fără pretenții de epuizare exhaustivă a subiectului în discuție. Din aceste considerente, ne-am propus realizarea unei cercetări ample, complexe și multispectuale a conversiunii pentru a suplini în acest fel golurile existente în doctrina autohtonă.

✓ Analizând doctrina națională, am constatat că chiar și acei puțini savanți care au cercetat tangențial problema conversiunii au făcut-o la modul cel mai general, fără a identifica particularitățile concrete de aplicare a acesteia.

✓ Majoritatea covârșitoare a cercetărilor consacrate conversiunii abordează acest subiect în mod unilateral, fără a se ține seama de interferențele existente între diferite ramuri de drept privat în materia modalităților de îndreptare. Luând în considerare faptul că sancțiunea nulității are o aplicabilitate foarte largă, făcându-și prezența practic în orice ramură de drept, ne-am propus să investigăm problema conversiunii sub aspect interdisciplinar, evidențiind implicațiile pe care le au efectele nulității în diferite ramuri de drept privat, cum ar fi dreptul familiei, dreptul procesual civil, dreptul muncii. Acest lucru va întregi imaginea asupra acestei instituții complexe și va face posibilă înțelegerea adecvată a specificului conversiunii.

✓ **Conversiunea** nu este excepție de la principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*, nu este regulă care înlătură principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*, sau nu este principiul care înlătură regula *quod nullum est, nullum producit effectum*, nu este modalitate de validare sau de valorificare a actului juridic nul ori modalitate de dispariție a nulității, dar este modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate a actelor juridice civile.

✓ Constatăm că modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate sunt acele mijloace sau metode prin care părțile unui act civil infestat de o cauză de nulitate au varianta de a repara, media temporar actul juridic, încercând să-l înlocuiască cu unul valid (refacerea operațiunii juridice) sau să-l valorifice pe cel vechi într-o manieră legală (confirmarea actului juridic sau conversiunea acestuia).

✓ Modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate a actului juridic civil sunt considerate **confirmarea, refacerea și conversiunea**. Regularizarea și nulitatea temporară nu-și găsesc locul în această instituție juridică.

✓ Conversiunea, pe lângă faptul că este definită ca o modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate a actului juridic civil, reprezintă înlocuirea actului nul cu unul valabil cu respectarea tuturor condițiilor prestabilite.

✓ Natura juridică a conversiunii nu este abordată expres de legislația civilă națională, dar acest lucru este absolut indispensabil pentru evoluția prosperă a relațiilor juridice civile.

✓ În vederea reglementării legale exprese a modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate a actului juridic civil, propunem introducerea în Codul civil a art.219¹, cu titlul „Îndreptarea cauzelor de nulitate”, care ar dispune: „(1) Cauza de nulitate a actului juridic civil va putea fi îndreptată prin una dintre modalitățile legal prevăzute. (2) Conversiunea, refacerea și confirmarea reprezintă modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate a actului juridic civil”.

Referințe:

1. MALAURIE, Ph., AYNÈ, L., STOFFEL-MUNCK, Ph. *Drept civil. Obligațiile* / Coord. al ediției în limba română M.Șcheaua, trad. D.Dănișor. București: Wolters Kluwer, 2009.
2. UȚĂ, L. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Universul Juridic, 2013. 374 p.
3. NICOLAE, M. Nulitatea parțială și clauzele considerate nescrise în lumina noului Cod civil. Aspecte de drept material și drept tranzitoriu. În: *Dreptul* (România), 2012, nr.11.
4. DOGARU, I. (coordonator). *Drept civil. Idei producătoare de efecte juridice*. București: ALL Beck, 2002.
5. LIPINSKI, P. La conversion des actes juridiques. En: *Revue de la recherche juridique*, 2002, no.3.
6. POP, L. *Tratat de drept civil. Obligațiile*. Vol.II. *Contractul*. București: Universul Juridic, 2009.
7. Codul civil german (Bürgerliches Gesetzbuch) din 18 august 1896; în vigoare din 1 ianuarie 1900.
8. Codul civil italian din 16 martie 1942.
9. TERRÉ, F., SIMLER, P., LEQUETTE, Y. *Droit civil. Les obligations*. Paris: Dalloz, 2013. 1594 p.
10. REGHINI, I., DIACONESCU, Ș., VASILESCU, P. *Introducere în dreptul civil*. București: Hamangiu, 2013. 692 p.
11. BOUJEKA, A. La conversion par réduction: contribution à l'étude des nullités des actes juridiques formels. En: *RTD com.*, 2002.
12. LARROUMET, C. *Droit civil. T.III, Les obligations. Le contrat, 1er partie, Conditions de formation*. 6e éd. Paris: Economica, 2007.
13. CIMIL, D. *Calificarea raporturilor contractuale*. Chișinău: Grafema Libris, 2013. 224 p.
14. Codul civil al Federației Ruse. Partea I. Nr. 51-ФЗ din 30 noiembrie 1994.
15. ВАСЬКОВСКИЙ, Е.В. *Учебник гражданского права*. Москва: Статут, 2003, с.176.
16. Codul civil al Ucrainei, nr.435-IV din 16 ianuarie 2003. În: *Ведомости Верховной Рады Украины*, 2003, nr.40-44.
17. Codul civil al Georgiei, nr.786-ІІс din 26 iunie 1997.
18. Codul civil al României, nr.287 din 17 iulie 2009. În: *Monitorul Oficial*, 2011, nr.505. Intrat în vigoare: 01.10.2011.
19. BELEIU, G. *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. București: Universul Juridic, 2003.

20. POENARU, E. *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*. București: ALL Beck, 2002. 440 p.
21. TRAGONE, G., TRAGONE, E. Nulitatea – sancțiune specifică dreptului civil. În: *Legea și Viața*, 2012, nr.8.
22. http://www.rubinian.com/dictionar_detalii.php?id=3988
23. Art.6 alin.(1) din Codul civil al RM; art.22 din Constituția RM.
24. UNGUREANU, O. *Manual de drept civil. Partea Generală*. București: ALL Beck, 1999. 190 p.
25. SABĂU-POP, I., HODOȘ, R.F. *Elemente de drept civil*. București: Sfera juridică, 2008, p.71.
26. BOROI, G. *Drept civil. Partea Generală. Persoanele*. București: ALL Beck, 2002. 424 p.
27. STOICA, V., PUȘCAȘ, N., TRUȘCĂ, P. *Drept civil. Instituții de drept civil*. București: Universul Juridic, 2003.
28. <http://www.infoportal.md/dex/regula>
29. PEPTAN, R. Valorificarea nulității actului juridic civil. Modalități de validare sau valorificare a actului juridic nul. În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu. Seria Științe Juridice*, 2011, nr.4.
30. DIACONESCU, Ș., REGHINI, I. ȘI VASILESCU, P. *Introducere în dreptul civil*. Cluj-Napoca: Sfera juridică, 2008.
31. MUNTEAN, I. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Universul juridic, 2011. 581 p.
32. Codul civil al Republicii Moldova, nr.1107-XV din 6 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86.
33. Codul familiei al Republicii Moldova, nr.1316-XIV din 26 octombrie 2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr.47-48/210.
34. Codul muncii al Republicii Moldova, nr.154 din 28 martie 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.159-162/648.
35. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr.225-XV din 30 mai 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.111-115/451.
36. BOCA, S. *Efectele nulității actelor juridice civile: Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2013.
37. BOCA, S. Conversiunea ca modalitate de înlăturare a efectelor nulității actului juridic civil. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr.6.
38. <http://www.dictio.ro/juridic/exceptie>

Date despre autor:

Mariana ȘARGAROVȘCHI, doctorandă, Școala doctorală *Științe Juridice*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: secaramariana@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1928-4448

Prezentat la 28.09.2018